

Laibacher Diöcesenblatt.

Nr. 3.

1880.

Inhalt: I. Decretum de festo Concept. immaculatae B. M. V. — Einladung betreffend die Geschichte der Laibacher Diözese; Kronika fare Ternovske na Notranjskem, spisal J. Bile. — III. Kanonische Visitation und Firmung. — IV. Ministerial-Erlaß in Betreff der Evidenz der Sterbefälle der dem k. k. Militär- resp. Landwehrstande angehörenden Individuen. — V. Vorschriften in Betreff der Matrifurung der auf dem Bodensee vorkommenden Geburts- und Sterbefälle. — VI. Konkurs-Verlautbarung. — VII. Chronik der Diözese.

I.

Decretum Urbis et Orbis.

Quod Catholica Ecclesia divinis Scripturarum eloquiis, et Apostolica traditione edocta, perpetuo ac unanimi Episcoporum et fidelium consensu in votis habuerat, ut Deiparae Virginis in sua Conceptione adversus terrimum humani generis hostem victoria de fide credenda a Petri Sede declararetur, hoc praestitit Summus Pontifex Pius IX. sa. me. sexto Idus Decembris anni millesimi octingentesimi quinquagesimi quarti. Siquidem ingenti adstante coetu Sanctae Romanae Ecclesiae Patrum Cardinalium, et sacrorum Antistitum ex dissitis etiam regionibus, universoque plaudente orbe, solemniter definivit: doctrinam, quae tenet, Beatissimam Virginem Mariam in primo instanti suae Conceptionis fuisse singulari Dei privilegio ab omni originalis culpae labe praeservatam immunem, esse a Deo revelatam, ac proinde ab omnibus fidelibus firmiter constanterque credendam. A qua auspicatissima die fidelium pietas ac devotio erga Sanctissimam Dei Matrem potissimum sub hoc singulari titulo excrevit, et latius propagata est; plures erectae Ecclesiae; pia instituta Sodalitiae bonarum artium, atque scientiarum Academiae nuncupatae. Quibus religionis incrementis plures permoti sacrorum Antistites humillimas Sanctissimo Domino Nostro Leoni Papae XIII. exhibuere preces, ut hoc recurrente quinto supra vicesimum anno ab eius dogmatis definitione, cuius solemniori undique pompa memoria recolitur, ad augendum magis magisque cultum erga Deiparam semper Virginem, festum ac Officium Immaculati illius Conceptus pro universo Orbe ad ritum duplicis primae classis elevare dignaretur. Quapropter Sanctissimus Dominus Noster pro sua erga eandem Virginem Immaculatam veneratione ac pietatis affectu, spem fovens futurum, ut Ipsa apud Christum Filium suum et Dominum Nostrum interveniente pax detur Ecclesiae, civili Societati ordo et concordia redeant, fideles virtutum incrementa suscipiant, devii in viam salutis revertantur, his precibus indulgendum esse censuit. Idcirco mandavit, ut per Decretum Sacrorum Rituum Congregationis huiusmodi festum ac Officium Immaculatae Conceptionis in posterum sub ritu duplici primae classis una cum Missa Vigiliae iam nonnullis Dioecibus concessa, in universa Ecclesia celebretur: servatis Rubricis, aliisque de more servandis. Voluit autem Sanctitas Sua, ut super his expediantur Litterae Apostolicae in forma Brevis. Contrariis non obstantibus quibuscumque. Die 30. Novembris 1879.

(L. S.)

D. Card. Bartolinus S. R. C. Praef. — Plac. Ralli S. R. C. Secretarius.

II.

Einladung

betreffend die Geschichte der Laibacher Diözese.

Als im Jahre 1875 mit der Herausgabe des Diözesenblattes begonnen wurde, hatten wir im Prospekt (Diöz. Bl. Nr. 1, de 1875) eine stehende Rubrik für die Geschichte der Laibacher Diözese in Aussicht gestellt und die Entwicklung der Diözese von der Gründung des Bisthums bis zur Gestaltung des heutigen Bestandes im Allgemeinen und der einzelnen Pfarrsprengel im Besonderen darzulegen versprochen. Wir beabsichtigten auf diese Weise ein einheitliches, systematisch geordnetes Werk zu schaffen, welches lange genährten Wünschen entsprechend interessant und nützlich sein sollte.

Zu wiederholten Malen meinten wir der Ausführung dieses Planes nicht gar ferne zu sein, jedoch Gottes Vorsehung hat die Männer, an deren reiche Begabung und erprobte Geschicklichkeit sich unsere Hoffnungen knüpften, zu früh aus unserer Mitte abberufen. Wir wollen indes diesen Gedanken nicht fallen lassen und bis uns wieder ein Historiker erstcht, der in sich den Beruf fühlt diese schöne Aufgabe zu lösen, wollen wir ihm mit vereinten Kräften den Weg bereiten und es ergeht hiemit an die hochw. Diözesangeistlichkeit die freundliche Einladung zur eifrigen Mitwirkung.

Bei Bornahme der kanonischen Visitationen haben wir an mehreren Pfarrorten Memorabilien-Bücher vorgefunden, deren Fortführung resp. Anlegung neuerdings aufs angelegentlichste empfohlen wird. An der Hand solcher Aufzeichnungen ist es nicht schwer unter Zuhilfenahme des Pfarrarchivs (alte Matriken etc.) und anderer Quellen das geschichtliche Bild einer Pfarre zu entwerfen. Und so möge der Eine seine Geburtspfarre, der Andere die Aufstellungspfarre, — kurz jene Pfarre geschichtlich darstellen, die ihn mehr interessirt, zu deren Geschichtsquellen er leichtern Zugang hat u. s. w. Solche Beiträge zur Diözesangeschichte — mögen sie lateinisch, deutsch oder slovenisch verfaßt sein — sollen anher vorgelegt werden, allwo man nöthigenfalls deren Kompletirung aus dem Ordinariats-Archiv besorgen und sonach die Veröffentlichung durch das Diözesanblatt bewerkstelligen wird.

Auf diese Weise werden Bausteine gesammelt, welche dem künftigen Historiker erwünschtes Materiale bieten werden zur Bearbeitung der Geschichte unserer Diözese. Einige Herren haben ihre Mitwirkung bereits zugesagt und wir beginnen in der heutigen Nummer mit der Chronik der Defanatspfarre Dornegg (Ternovo).

Kronika fare Ternovske na Notranjskem.

Spisal J. Bilc.

U V O D.

Od nekedaj so škofje skerbeli, da so duhovniki imeli zgodovinske knjige (spomenice), v katere so zapisovali imenitnejše dogodbe svoje fare. Tudi naš prevzvišeni dušni pastir so pogostoma željo izrazili, naj bi vsaka župnija spomenico imela, da se tako važne domače dogodbe pozabljivosti rešijo. Ni čuda, da škofje priporočajo in ukazujejo tako zapisovanje, saj je važnost in korist takih spomenic vsakemu očita. — Še bolj znamenite in zanimive so pa bukve, ako se iz starih listin, v domačem arhivu hranjenih, iz drugih tiskanih ali netiskanih virov ter iz ustnega sporočila najstarejih mož v fari sestavi in vanje vpiše zgodovina preteklih let dotične duhovnije. Zapisovale naj bi se v kroniko: 1. Stvari, ki zadevajo cerkvene slovesnosti; premembe v duhovstvu; kedaj se je kaj novega zidalo, ali cerkvi omislilo; prezidovanje ali popravljanje duhovnijskih hiš itd. 2. Bolj znamenite dogodbe, katere zadevajo vso škofijo ali celo katoliško cerkev, ki so se tudi v zadevni duhovniji obhajale, n. pr. smert in izvolitev škofova, papeževa, sv. leta itd. 3. Važne stvari, ki so se sploh v fari pripetile, in ki kolikor toliko tudi na cerkev in duhovno življenje faranov uplivajo, n. pr. kužna bolezen, povodni, požari, smert kakega spoštovanega verlega farana itd. Taki in enaki dogodki naj bi se v farni spomenici pozabljivosti rešili.

Take bukve je pisavec teh verstic uže leta 1866, kot zgodnik Ternovski, sestaviti skušal. Pri tem spisovanju sem bil porabil stare listine domačega arhiva. Žalibog, da te listine samo do leta 1702 sežejo, ker tega leta je bil požrešni plamen farno hišo in ž njo vse bukve in pisma uničil. Bil mi je pri tem delu na pomoč tudi naš slavni zgodovinar, zgodaj umerli Postojnski dekan Peter Hitzinger, ki je v kronistih Terzaških, kamor je naša fara pripadala, poiskal in mi poslal vse, kar je v teh bukvah o naši fari znamenitega našel. Ti kronisti so: Mainati, Memorie storiche di Trieste; Bianchi, Documenti per illustrare la storia del Friule, Udine 1844; dr. Peter Kandler, In memoria dei vescovi di Trieste; Can. Scussa, Storia chronograf; di Trieste. — Z veseljem in hitro mi je mož postregel: Bog poverni na unem svetu, kamor se je zdavnaj preselil, blagemu možu stotero trud, ter daj duši njegovi sveti raj! —

Tudi v Valvazorju zv. II. str. 737. se nekaj malega bere o naši fari. Pa tudi starih mož Matije Ličana, Antona Tomšiča Oščipanca, katera že v Gospodu počivata in stoletnega še živega J. Valenčiča, bivšega

ključarja farne cerkve*), ne smem pozabiti. Ti možje so smi marsikaj zanimivega povedali. Malokaj je pisavčevega subjektivnega mnenja, na pr. o zidavi farne cerkve. To, se ve da, ni neovergljivo.

Da je ta kronika pomanjkljiva — tega sem prepričan. Pa saj zgodovina in preiskavanje ni nikdar dovršeno. Če kedo kaj več vé, in še kaj najde o naši fari, naj dostavi. Hvaležni mu bomo. Namen in volja sta bila dobra; moči pa slabše: imej torej, častiti bralec s pomanjkljivostmi poterpjenje! —

I.

O ustanovljenji Ternovske fare.

Na južni meji kranjske dežele se razprostira prijazna Bistriška dolina. Vso dolino lahko ogledaš z griča, na katerem je sozidana častitljiva stara cerkev, posvečena sv. Petru apostelju. Vsa fara Ternovska leži pred teboj, kakor razprostert zemljevid. Prijazne vasi in vasice, bele cerkve, zeleni travniki in verti kinčajo planjavo, prepreženo na vse strani s cestami in stezami, razdeljeno na dva dela po potoku „Reka“ imenovanem, ki se počasi vali proti Premu, vedno spremljaje tir Št. Petersko-Reške železnice. To ti je, častiti bralec, lepa Ternovska fara, to starinska cerkev sv. Petra. —

O njej pravi šematizem naše škofije, da je „ecclesia antiquae originis“.

Pripadala je Ternovska fara dolgo bližnji Jelšanski dekaniji in ž njo Teržaški škofiji. Še-le leta 1830, ko je bila Vipavska dekanija vzeta Goriški, in velik del Notranjskega Teržaški škofiji, še-le takrat je prišla tudi Ternovska fara v oblast Ljubljanskim škofom. Dotične „bulle“ Leona XII. „Locum Beati Petri“ od 30. junija 1828 in Pija VIII. „In supereminenti apostolicae dignitatis specula“ dd. 30. aug. 1830 so bile še le l. 1831 razglašene in v škofiji izveršene in tega leta je bila v Ternovem dekanija ustanovljena, dekanija, ki je obsegala faro Premsko, Vremsko, Košansko, vikarijat Zagorski, ter ekspozituro, pozneje faro, Knežaško (Grafenbrunn).

Kedaj da je bila v Ternovem fara ustanovljena, se ne more določiti. Učeni Teržaški zgodovinar dr. Peter Kandler misli, da se ima začetek fare Ternovske krog leta 1150 iskati. Starše kot ona, misli Kandler, so fare Jelšane v Istriji in Slavina na Pivki (dr. Kandler, *Indicazioni per illustrare le cose storiche del Litorale. Trieste 1855 p. 200*). Gotovo je bila že prej tukaj duhovnija, ker rodovitna dolina je bila gotovo dobro obljudena in Jelšane in Slavina daleč. Gotovo so veliko prej že Ternovci svoje duhovnike imeli. Kakor pri drugih starih farah, tako se pri naši začetek njen ali ustanovitev zgubi v sivo, daljno minuloost in le redko kedaj se zamore na tanjko in z gotovostjo začetek starodavnih duhovnij dokazati.

II.

Patroni Ternovske fare.

Dolgo časa so si podelilno pravico ali patronstvo te duhovnije prilastovali gospodje plemeniti Valseeški (die Herren von Valsee), a Teržaški škofje so se temu stanovitno ustavljali, ter jim niso te častne naloge nikakor pripoznati hoteli. Kako hud prepir je vladal med škofi in omenjenimi plemenitaši spričuje sledeče:

1. Leta 1395 je Rudolf pl. Valsee, poglavar Teržaški in Gospod Devinski (Duino pri morju na Krasu) izbral Ternovskega župnika nekega Jakoba Lukrića, pa škof Arrigo (Henrik) ga ni hotel poterditi in konečno se je moral Lukrić fari odpovedati (Mainati, *Memorie vol. I. pag. 171*).

2. Leta 1434 je Rudolf Valsee Ternovsko župnijo podelil Martinu Loškemu (Martinus de Laas), pa škof Marin ga ni poterdil (Mainati, *Memorie vol. I. p. 238*).

Ker so se gospodje Valseeški vedno poganjali za patronstvo več Notranjskih in Kraških fará, se je Teržaški škof Aldegardi (1441—1447) tega prepira že naveličal. Mislil je, da bo najpred prepiru konec storil, ako patronstvo teh fará svojemu kapiteljnu izroči in ako celo fare kapiteljnu vtelesi. Daroval je torej stolnemu kapiteljnu omenjeni škof z drugimi farami tudi Ternovsko leta 1446. Njegov naslednik škof Aenej Silvij Piccolomini (škof 1447—1450; pozneje papež, imenovan Pij II. od l. 1458—1464) je to poterdil leta 1448. (Dr. Kandler, *Memoria dei vescovi; Aenea Silvio, ad ann 1448*.)

Pa s tem še ni bilo prepiru konca. Še vedno so tirjali gospodje Valsee pravico zbirati pastirje Ternovski fari. Škof Aenej Silvij Piccolomini postane papež Pij II. Le šest let je sv. cerkev vladal, pa vladal jo je slavno.

*) Umerl je mož 25. avgusta 1879. Pis.

O njem pravi neki zgodovinar: „Fuit Pontifex brevis Pontificatus, sed ingentis gloriae“. On je dobro poznal razmere naše fare, on, ki je bil njen škof, ki je gotovo v cerkvi sv. Petra zakrament sv. birme delil. On je zavoljo tega prepira ukazal s pismom pisanim dne 6. nov. 1462, da cerkev sv. Petra in Pavla v Ternovem neha biti farna cerkev, ter povzdigne podružnico „S. Mariae in Cnesach“ (Knežak, Grafenbrunn) v farno cerkev (dr. Kandler, Memoria dei vescovi, ad an. 1462). —

Prepiru med gospodi Valsee in med kapiteljnom Teržaškim je konec storila pogodba sklenjena 15. junija l. 1463. Pismo papeža Pija II. (dd. 21. julija 1464) je to pogodbo poterdilo. Po tem pismu je bilo patronstvo farâ na Krasu in tudi Ternovske gospôdi Valsee pripoznano, kapitel je pa nekaj v denarju od fajmoštrov prejemal. Po tem takem je tudi fara v Ternovem ostala in fajmošter Ternovski je moral vsako leto 17 zlatov (blizo 80 gl. a. v.) kot menzale Teržaškim korarjem izplačevati (Mainati, dr. Kandler). — Valseeški gospodje so patronat kraških duhovni do leta 1492 imeli; l. 1492 so pa nemški cesarji postali patroni omenjenih far. Friderik III. je bil prvi patron „cesarske“ Ternovske fare. Najberž so bili takrat vsi udje Valseeške rodovine izumrli, in zato je padlo patronstvo v oblast cesarjev. Še dan današnji so presvitli Avstrijski vladarji patroni fare Ternovske. (Glej šemat. Ljublj. škofije.)

III.

O Ternovski farni cerkvi.

1. Kakih sto korakov od farne cerkve se dviguje nekoliko viši hrib in za njim se širi visoka planjava, posuta s kamenjem in ostanki starih zidov. Ljudstvo ta kraj imenuje „gradišče“. Beseda gradišče ima drug pomen, kakor „stari grad“. Pervo pomenja starodavne ostanke iz časov Rimljanov, drugo pa podertine gradov iz srednjega veka. Da so to res staro-rimski ostanke kakega vojaškega taborja, terdnjave, celo kakega malega mesta, to spričujejo starine, ki se tu izkopavajo in stari denarji, posebno iz poznejše dobe Rimskih cesarjev (Konstantina Velikega). Znamenito je tudi, da se pogostoma nahajajo Rimske podertine tam, kjer so sedaj vasi z imenom „Ternovo“, na primer pri Ljubljani, na Dolenjskem v Leskovski fari, pri nas in drugod. Ni tedaj dvombe, da je bila tu na hribih prav blizo farne cerkve stara naselbina Rimljanov, kjer so vojaki prehod čez gore in uterjen tabor imeli.

Ker nam zgodovina spričuje, da je sveta Kristusova vera med Rimljanskimi legijami mnogo spoznavalcev že v prvih časih imela, in da so cele trume teh junakov za Gospoda Jezusa svojo kri prelile, je zelo verjetno, da se je seme kerščanstva že v tretjem ali četrtem stoletju po Kr. med tukajšne prebivalce zasejalo. Znabiti je že mnogo prej starodavni Oglej, kateri nam ni zelo oddaljen, tudi v naše kraje svoje apostole poslal. Vsakako pa se zamore terdit, da seže začetek zveličavne Kristusove vere v naših krajih — sosedih Aquileji in staremu Tergestu — v najstarejše dobe kerščanstva. Ko je sv. cerkev prosteje dihati začela, ko so se spoznavalci njeni iz podzemeljskih hramov na dan prikazati upali, so povsod svetišča Trojedinemu Bogu graditi začeli. Postavili so tudi naši predniki — naj bodo že kakoršnega rodu ali kolena hočejo — kapelico, ter jo posvetili nebeškemu ključarju sv. Petru. Saj je sploh znano, da so najstarša svetišča povsod pervaku apostolov posvečena. Ta prva kapelica — v naših krajih brez dvombe prvo svetišče — je stalo, kjer je sedaj farna cerkev. Znabiti je sedanji prezbiterij, čegar sivo starost pričujejo debeli močni zidovi in čudna, nenavadna, od ostale cerkve, katera je bila vsakakor pozneje prizidana, popolnoma različna zidava, še iz tistih časov, in da je to prvotna kapelica. Vsakdo, kdor ta prezbiterij vidi, mora prepričan biti, da je prastar, ter da je bil sam zase sozidan, mnogo pozneje vzdignjen in gotiško prezidan. Škoda, da se je zidovje pred nekaj leti ometalo ter pobelilo. Če se ne motim, se je na črnih zidovih še poznalo, da se je nekaj zidovje vzdignilo.

Začetek cerkve je bil torej le sedanji nizki prezbiterij, kateri je bil pozneje vzdignjen in v gotičnem slogu predelan. Imenovali so kapelo: „Sv. Peter v Ternju ali v Ternovem“. Stari možje so mi pripovedovali, da so njih stariši pravili, da so krog cerkve še o njihovem času velikanski ceri rastli, ter da se je cerkev imenovala: „Sv. Peter v Cerovji“. Pozneje je ostala ta kapela prezbiterij, ter prizidalo se ji je nekoliko sedanje cerkve s stransko kapelo. L. 1741 je bila ladiji cerkve prizidana druga stranska kapela, kapela Matere Božje, sv. Roženkranca, po bogati in pobožni Kramarjevi družini, kar nam spričuje lep chronographicon nad kapelinim obokom; glasi se tako:

„REGINAE ROSARIANAE GREGORIO KRAMER AUCTORE PIA VOTA FUNDITUS PONI CURAVERUNT.“

Leta 1827. so farani svojo cerkev, ker jim je premajhena bila za narastlo število prebivalcev, za nekoliko sežnjev podaljšali, kapelo na levi strani pa popravili, kor za orglje prezidali, stari zvonik poderli ter novega, velikanskega

na levi strani cerkve postavili in tako cerkev mnogo povečkali in olepšali. V veden spomin so vzdali nad nova velika vrata ploščo, v katero je vdolben le-ta prelepi latinski napis:

„PAROCHIA TERNOVAE TIBI PETRE, PATRONO SUO, DEVOTA EX SACRO PROPENSIONIS AFFECTU
COLLATIS SUBSIDIIS HOSCE SACROS PARIETES EXSTRUXIT.“

Slovensko:

Fara Ternovska je Tebi Peter, svojemu priprošniku, z gorečim srcem sveto-udana iz zbranih darov te svete zidove postavila.

Tako je tedaj cerkev sedanjio obliko dobila, ne naenkrat sozidana, kakor veči del drugih cerkvâ, temuž večkrat predelana in povečkana. Ona nam je živa priča pobožnosti in gorečnosti naših prednikov, kateri so, dasiravno siromašni, vendar prostorno in dostojno stanovanje večnemu Bogu preskerbeli. Njih vnema za lepšanje hiše Božje se razvidi iz tega, da so mnogo dragocenih srebernih lepotij in posod svoji cerkvi omislili. Razen velike sreberne monstrance (bila je pred kakimi 60. leti ukradena in drugo ravno take vrednosti so farani dali narediti), srebernega ciborija, kelha, križa nad banderom in kadilnice, ima cerkev štiri teške, lepo izdelane sreberne svetilnice ali lampe, katere o velikih praznikih zaljšajo hišo Gospodovo. Stare so te lampe, kakor na njih letne številke kažejo, nad 200 let. —

Oltarjev je v naši cerkvi pet. Vsi, razen darilnika sv. Marije Magdalene, ki je lesen, so marmornati. Pravo mojstersko delo, da malo takih oltarjev v naši škofiji, je veliki oltar sv. Petra. Sostavljen je umetno iz rudečkastega in belega marmorja, stebrovje je lepo černo, menza je iz druzega zelenega kamena; vdolana je v njo plošča, katera nam predstavlja Gospoda Jezusa, ko ravno sv. Petra, ki se v vodo pogrezati začel, za roko iz vode dviguje. Tako žive so kamnite podobe, da človek si lepših misliti ne more. Omeniti se še mora oltar Matere Božje sv. rožnega venca zavoljo lepih stranskih kipov, sv. Dominika in sv. Roze Limanske in pa oltar zadnje večerje, ki je oltar bratovščine presv. rešnjega Telesa. Ta bratovščina (različna od noveje bratovščine vednega češčenja presv. r. Telesa in lepšanja ubogih cerkva) je zelo stara in je pri Ternovskih faranih zelo priljubljena. Imenuje se sicer bratovščina, pa boljše bi se jej reklo le družba, ker ni mi znano, da bi udje kakih družnih dolžnosti imeli, kakor vpisati se ter vsako leto nekaj malega v blagajnico plačevati; tudi se ne udeležujejo po mojem mnenju nobenih odpustkov, ki so navadno bratovščini ali družbi podeljeni. Dobrote, katere udje družbe uživajo so pa le-te: 1. Po vsakej pridigi se moli za žive in mertve brate. 2. Vsake kvatre so molitve in sv. maše (velika maša na oltarji presv. rešnjega Telesa) za umerle brate in sestre. 3. Dobijo umerli udje brezplačno nekaj sveč, katere med molitvami in sv. mašami pri katefalku gorijo. — Kar se prihrani od stroškov je farni cerkvi v pomoč, kadar se ji kaj novega naročuje. Šteje pa ta lepa družba blizo 500 udov.

Pred to zelo staro bratovščino ste bili tu še dve drugi bratovščini, namreč sv. Nikolaja in sv. Roženkranca. Posebno zadnja je imela veliko število udov, kakor se vidi iz nekega starega zapisnika. Tudi lepo premoženje si je ta družba nabrala.

Vodnik ali načelnik njen je bil župnik in njegov tretji duhovni pomočnik, kateri se je imenoval „Capellanus Rosarianus“. Od tod menda izvira, da še sedaj ljudstvo le tretjega pomočnika, ali zgodnika, „gospod kaplana“ imenuje, ostalima dvema pomočnikoma pa ljudje sploh le „gospodje“ pravijo. Nekdaj so jim ljudje „obhodniki“, ker so faro obhodevali, djali; pa izraz obhodniki je sedaj zelo pozabljen. — Plačan je bil ta „Capellanus Rosarianus“ iz družbinega zaklada; prejemal je na leto 65 zlatov. Opravljati je moral nekaj sv. maš za ude, in vsako soboto eno sv. mašo za ranjko baronko Mariano Lazzarini-ovo, ki je bila bratovščini in farni cerkvi velika dobrotnica. Razen tega je pa moral ta „kaplan“ vsako prvo nedeljo slehernega meseca prvo sv. mašo z govorom imeti v stranski kapeli pri darilniku M. B. sv. Rožnega venca. (Vse to najdeš zapisano v starem katapanu od leta 1693.)

V preteklem veku ste bili te dve bratovščini pri farni cerkvi sv. Petra zelo imenitni; veliko število udov ste imeli, pa tudi lepo zalogo prihranjeno iz letnih doneskov in iz zapuščin pobožnih faranov. Ko je pa cesar Jožef mnogo samostanov zaterl, mnogo podružnic zapustiti ukazal, takrat je tudi mnogo bratovščin moralo nehati in med njimi tudi družbe svetega Roženkranca, sv. Nikolaja in pa sv. rešnjega Telesa. Iz njihove zaloge je ustanovil lepo „zalogo ubožcev“ (Pfarrarmenfond), ki je še dan denes zdatna podpora siromakom fare Ternovske,

kateri slehernega meseca nekolilko miloščine iz matičnih obresti prejemajo. Pervi dve bratovščini ste za vselej prenehali, zadnja se je zopet oživela, ter se nahaja sedaj v stanu, kakor sem ga prej opisal.*)

V farni cerkvi je nekaj rak, ali podzemeljskih pokopališč; v nje so se na večni počitek duhovni, plemenitaši in za cerkev posebno zaslužne osebe pokopavale. Krog farne cerkve je pokopališče, katero so duhovnjani pred kakimi 30. leti za polovico poveksali, pa žalibog, da je še sedaj za veliko faro premajheno, ker ima župnija razen dveh ekspoziturnih mirodvorov, le še enega v Šembijah. Staro mertvačnico, katero je ljudstvo „kapelo sv. Mihela“ imenovalo, in je torej kak oltar tega svetnika v starem času imeti morala, so že zdavnej poderli in še-le l. 1875 se je lepa prostorna mertvačnica na koncu pokopališča sozidala. —

Pa skorej predolgo smo se mudili pri farni cerkvi, naj mi čestiti bralec ne jemlje za zeld, da sem tako na široko opisal predrago mi svetišče. Vsaka starinska cerkev mi je posebno čestitljiva, ko se spominjam, koliko svetih maš se je v nji Bogu darovalo, koliko molitev je angelj Gospodov s tega svetega mesta pred prestol Trojedinega prenesel, in koliko milost je Bog po svetih zakramentih na pobožne vernike tukaj razlil. Dvakrat bolj častitljiva in draga se mi pa dozdeva cerkev, v kateri sem bil oblit z blaženo vodo sv. kersta, in poterjen s svetim duhom po škofovih rokah; v kateri sem pervikrat k spovednici in pervikrat k Gospodovi mizi pristopil. Kako častit in ljubeznjiv mi mora biti kraj, kjer sem prvo nekervavo daritev Gospodu opravil in potem kot duhovni pomočnik nekaj let pomagal deliti svete skrivnosti svojim rojakom. Vedno se rad mudim pri cerkvi, katera obsenčuje toliko grobov dragih mi bratov, sorodnikov in prijateljev, pri kateri bom tudi sam počival, ako ni Gospod drugače sklenil.

V senci tvoji, cerkev mila,
Bratje ljubljene ležijo;
Bo tud' moja kdaj gomila
Tam, kjer oni sladko spijo?
(Dalje prihodnjič.)

III.

Kanonische Visitation und Firmung.

Mit Bezug auf die Verlautbarung im Diözesanblatte Nr. 2 Seite 32 wird des Weiteren hiemit bekannt gegeben, daß im Dekanate Adelsberg bzw. Zirkniz die kanonische Visitation und Firmung an folgenden Tagen stattfinden wird:

8. Mai Vormittags kanonische Visitation und Firmung in Adelsberg — Nachmittags kanonische Visitation in Matenjavas (Mautersdorf);
9. Mai Vormittags kanonische Visitation und Firmung in Slavina;
10. " " " " in St. Peter und Ternje (Dorn);
11. " " " " und Firmung in Vreme;
12. " " " " " " Senožeče; — Nachmittags kanonische Visitation in Razderto und Ubelsko;
13. Mai Vormittags kanonische Visitation und Firmung in Hrenovice;
14. " " " " " " Studeno (Kaltenfeld).

IV.

Ministerial-Erlaß in Betreff der Evidenz der Sterbefälle der dem k. k. Militär- resp. Landwehrstande angehörenden Individuen.

Das k. k. Ministerium des Innern findet im Einvernehmen mit dem k. k. Ministerium für Cultus und Unterricht und mit dem k. k. Ministerium für Landesverteidigung zum Behufe der Herstellung der Evidenz der Sterbefälle der dem k. k. Militär- beziehungsweise Landwehrstande angehörenden Individuen anzuordnen:

*) Razen te starinske bratovščine je v farni cerkvi vpeljana in ljudem priljubljena novejša bratovščina presv. rešnjega Telesa in družba Naše ljube Gospe presvetege Jezusovega serca. Neka dobrotnica je nedavno lepo podobo N. lj. Gospe cerkvi darovala. Pis.

1. Die Todtenbeschauer sind im geeigneten Wege anzuweisen, bei Ausfertigung der Todtenbeschauzettel nebst der Beschäftigung auch den Militär- beziehungsweise Landwehrstand der verstorbenen Individuen aufzunehmen und ersichtlich zu machen.

2. Die Matrikenführer sind, und zwar die geistlichen Matrikenführer im Wege der betreffenden Kirchenvorstände anzuweisen, die Todtenscheine für alle Individuen, die dem Militär- beziehungsweise dem Landwehrstande angehört haben, gebührenfrei sofort unmittelbar dem Gemeindevorsteher des Ortes zuzusenden, wo das betreffende Individuum gestorben ist.

Ferner wird über das unterm 31. Oktober 1879 Z. 13182/2861 II. anher gestellte Ansuchen des k. k. Ministeriums für Landesverteidigung zur geeigneten Verständigung der Unterbehörden und Gemeinden gleichzeitig die folgende Anordnung beigefügt:

1. Wird der Todtenschein eines in der Gemeinde verstorbenen uneingereichten Rekruten oder Beurlaubten, Reservemannes oder Landwehrmannes vom Matrikenführer nicht sofort dem Gemeindevorsteher eingeschendet, so hat der Gemeindevorsteher denselben abzuverlangen.

2. Der Gemeindevorsteher hat auch von in der Gemeinde verstorbenen uneingereichten Rekruten den Widmungsschein von daselbst verstorbenen Beurlaubten, Reservemännern oder Landwehrmännern der Militär- beziehungsweise Landwehrpaß, allfällig auch das Urlaubs-Certifikat einzuholen, und soferne das Gemeindeamt nicht als politische Bezirksbehörde fungirt, den Todtenschein sammt diesen Dokumenten der betreffenden politischen Bezirksbehörde vorzulegen.

3. War der Verstorbene in einem anderen Bezirke evidenzzuständig, so hat die politische Bezirksbehörde alle überkommenen Dokumente sammt dem Todtenscheine der politischen Evidenzbehörde zuzusenden.

Die politische Evidenzbehörde hat den Betreffenden im Protokolle und Register zu löschen und alle überkommenen diesbezüglichen Behelfe dem zuständigen Ergänzungs-Bezirks-Commando, beziehungsweise der Landwehr-Evidenzhaltung zu übersenden.

Hievon werden die Heeren Matrikenführer zur Darnachachtung hiemit in die Kenntniß gesetzt.

V.

Vorschriften in Betreff der Matrikulirung der auf dem Bodensee vorkommenden Geburts- und Sterbefälle.

Laut Erlasses des hohen k. k. Ministeriums des Innern vom 7. Jänner 1880 Z. 19010 hat die k. k. österreichische Regierung ihre Zustimmung zu nachstehenden Bestimmungen eines zwischen der königl. baierischen, königl. württembergischen und großherzoglich badischen Regierung getroffenen Uebereinkommens in Betreff der Beurkundung der Geburts- und Sterbefälle auf dem Bodensee ihre Zustimmung ausgesprochen:

1. Die standesämtliche Behandlung derjenigen auf dem Bodensee eintretenden Geburts- und Sterbefälle, welche in der unmittelbaren Umgebung des Seeufers sich ereignen, soll durch den Standesbeamten des betreffenden Uferbezirkes vorgenommen werden.

2. Diejenigen Geburts- und Sterbefälle, welche auf der Seefläche außerhalb der unmittelbaren Umgebung des Ufers sich ereignen, sollen durch die Standesbeamten desjenigen Bezirkes beurkundet werden, in welchem das Schiff oder Fahrzeug, auf dem der Fall sich ereignet, oder von dem die Leiche aus dem See aufgenommen wird, seinen regelmäßigen Standort inne hat.

3. Durch die vorstehenden Verabredungen soll in keiner Weise den Hoheitsverhältnissen auf dem Bodensee präjudizirt sein. Ebenso wenig soll hiedurch den Vorschriften über die gerichtliche Zuständigkeit in Verlassenschaftsangelegenheiten vorgegriffen werden.

4. Die gegenseitige Mittheilung der Zivilstandsurkunden über die auf dem Bodensee vorgekommenen Geburts- und Sterbefälle richtet sich nach den unter Uferstaaten dießfalls bestehenden oder noch zu vereinbarenden allgemeinen Verabredungen.

In Folge k. k. Landesregierungs-Mittheilung vom 16. Jänner d. J. Nr. 447 werden hievon die Herren Matrikenführer mit dem Beifügen verständigt, daß in Oesterreich in den fraglichen Fällen die zur Matrikenführung berufenen Funktionäre die Registrirung, beziehungsweise Beurkundung vorzunehmen haben werden.

VI.

Konkurs-Verlautbarung.

Die Pfarre Radovica im Dekanate Möttling ist durch Todfall in Erledigung gekommen, und wird dieselbe unterm 7. April d. J. zur Bewerbung ausgeschrieben.

In Folge Verleihung der Pfarre St. Lorenz an der Temeniz an den Herrn Anton Hočevar wird die Pfarre Kopanje, in Dekanate St. Marein, unterm 15. April d. J. zur Bewerbung ausgeschrieben.

Die Gesuche um diese zwei Pfarren sind an die hohe k. k. Landesregierung in Laibach zu stilisiren.

VII.

Chronik der Diözese.

An die Dekanatsämter Adelsberg, Feistritz und Wippach wurde für die Nothleidenden Innerfrains abermals ein Almosenbetrag pr. 764 fl. 59 kr. zur angemessenen Vertheilung übersendet.

Herr Dr. Josef Marinko, fürstb. Hauskaplan, wurde als Pfarrkooperator nach Zirklach dekretirt.

Herr Anton Zorman, Pfarrer in Kolovrat, wurde für die Pfarre Neul präsentirt.

Herr Johann Tomše, Militär-Kurat 1. Klasse des Garnisons-Spitales in Agram, wurde vom k. k. Reichs-Kriegs-Ministerium in den Militär-Seelsorge-Bezirk von Triest mit der Bestimmung zur provisorischen Führung des dortigen Militär-Bezirks-Pfarramtes übersetzt.

Das hohe k. k. Ministerium für Landesverteidigung hat den Pfarrkooperator in Altenmarkt bei Laas, Herrn Georg König zum Landwehrkaplan 2. Klasse ernannt.

Am 7. April d. J. erhielten die kanonische Investitur die beiden Herren: Mihael Tavčar auf die Pfarre Zuzemberk und Johann Budnar auf die Pfarre Vače; Maloverh auf die Pfarre Stranje aber am 12. April.

Dem Herrn Karl Miklavčič wurde die Aufnahme in den Diözesanklerus und das Klerikalseminar gewährt, wogegen die Herren Mihael Kokalj und Franz Vovk das Seminar und das Studium der Theologie verlassen haben.

Gestorben sind die Herren: Johann Versčaj, emerit. Pfarrer von Stopiče, am 30. März; Bartholomäus Dolžan, Pfarrer von Radovica, am 3. April, und Anton Rihar, gewesener Kooperator in Planina, am 5. April d. J. Dieselben werden dem Gebete des hochw. Diözesanklerus empfohlen.

Vom fürstbischöflichen Ordinariate Laibach am 16. April 1880.